

KÁLLAI FERENC, A HETVENÖT ÉVES ROMEO

Kállai Ferenc hetvenöt éves október 4-én. Romeo volt a Belvárosi Színházban ötvenöt éve, de a színházi közlemézet nem felelte el a húszéves ifjú jóképűségénél angyalibb külsejét. Főleg azóta is színházi szerelmesnek született érzékeny szépségét. Olyannyira megragadó lett volna a híres szerepben, hogy nemzedékeken átível híre?

telesen, csak nehézkesen mondott le. Igaz: nem is nagyon szorongatták a magánszínházak a Nemzetit műsordarabjaiért. Más volt a képzettség, más volt a játékmódor, más volt a közönség itt és ott. A modernista Bárdos Artúr, aki pályakezdetein a Nyugat képzőművészeti és színikritikusaként harcolt a modern színházért, megrendezte ugyan *A velen-*

Szöke Éva, vele tűzné ki Bárdos a veronai szerelmes darabot, végül a Kolozsvárról jött vígszínházi üdvöske, a Romeójánál hét évvel idősebb Fényes Alice lesz Capulet Júlia. Gáspár Margit darabjának nem remélt politikai sikere miatt az ötvenedik előadásnál fölfüggesztik a próbákat, majd újra belefognak a Shakespeare-darab próbáiba, a századik előadásnál megint abbahagyják, és háromszáznál azért került le a műsorról a szatíra, mert Bárdos elunja az en suite-előadásokat, igazul Romeójáért és legújabb, egyben utolsó fölfedezettjéért, Kállai Ferencért. Telt házas előadásoknál leveszik a műsorról. Greguss Zoltán főszereplésével körbeutazza az országot. Karádi Béla előremegy: megrendezi a Belvárosi másolatát, kezdve Pécestől, ahol akkor Halasi Iván az igazgató. Greguss leérkezik a premierre, és beáll a darabba. A pécsi *Új Isten* érdekessége, hogy a szerelmes Orin szerepét itt egy kiugrott hadapród játssza: Malonyay Dezső.

Az újra megkezdett próbák alkalmával Bárdos kicseréli a fordítást. Szereplői újratanulhatják most már Kosztolányi szövegét.

Bárdos nagy színészfelfedező hírében áll. Felfedezi a húszéves Kállait. Meglátja benne az eszményi Romeót. Bárdos színészfelfedezéséhez hozzá kell tenni: soha nem látta Kállait színpadon. A színház folyosóján látta meg. A nemzeti fületlen lépcsőházában, amikor Bárdosnak a többi pesti színigazgatóval együtt ott volt irodája az egyik öltözőben. Kállai láttán megdöbbant Bárdos rendezőszíve. Helyben leszerződöttette a Belvárosihoz a fiút, aki a Both Béla igazgatta Szabad Színház tagja volt akkor.

Kállai 1943-ban érettségizett a Rákóczi Felső Kereskedelmiben. Felveszik a Színművészeti Akadémiára. Három hónapot elvégez. Elviszik munkaszolgálatra, ahonnan két hét után megszökik. 1945 januárjában egy újsághirdetésre elmegy a Damjanich utca 4. szám alá: ide kértek jelentkezni valamennyi művészeti főiskolai hallgatót. Elszaval egy verset, mire Both Béla leszerződötteti a Szabad Színházhoz. A forrongó fiatal színháziak a Városliget peremén, az elhagyott Feld-féle Erzsébetvárosi Színházban adják Toller *Géprombolók-ját* és Brecht *Koldusoperáját*. (*A Géprombolók* főpróbájáról kihívja két nyomozó a színész-noviciust, el akarják vinni, mivel a névazonosság okán összecserélték Kállay Ferenc nyilas híru színésszel, aki a Rózsahegy-i iskolából szerződött Horváth Árpádhoz, Debrecenbe. Beszélték, hogy a Hungarista Párttól kapott húszezer pengővel készült átvenni Pünkösti Andor elárvult Madách Színházát.)

Feldék visszafoglalják a városligeti földet.

Kállai Ferenc (Romeo) és Fényes Alice (Júlia) a Nemzeti Színház 1946-os előadásában

Négy-öt másik ok is fölhozható magyarázatul.

Kállai veronai ifja volt a háború utáni első lángolószívű-lángolószavú halálba tüsténkedő Romeo.

Kállai volt az első magánszínházi Romeo, lévén Shakespeare darabja a Nemzeti tulajdona. Klasszikusok kizárólagosan itt lehettek műsoron. Kiváltságáról a színház csak kivé-

cei kalmárt a Nagymező utcában, de nem minden szereposztási gyötrődés nélkül gyűrűközt neki *a Romeo* próbáinak. Gáspár Margit *Új Isten Thébában* című politikai szatírája a Belvárosiban telt házas telitalálat a sanyarú színiévdában. Háromszázas sorozat-előadás. Közben Bárdos próbálja *a Romeót* Kállai Ferencel - akinek a Gáspár-darab Orinia első szerelmes szerepe - a partnere

A szabad színházak bemennek a Magyar Színházba, amelyet éppen most keresztelt a kulturális kormányzat Pesti Magyar Színházra, csak hogy nagyobb legyen a zürzavar. Pesti Magyar Színháznak ugyanis a Nemzetit hívták 1837-1841 között.

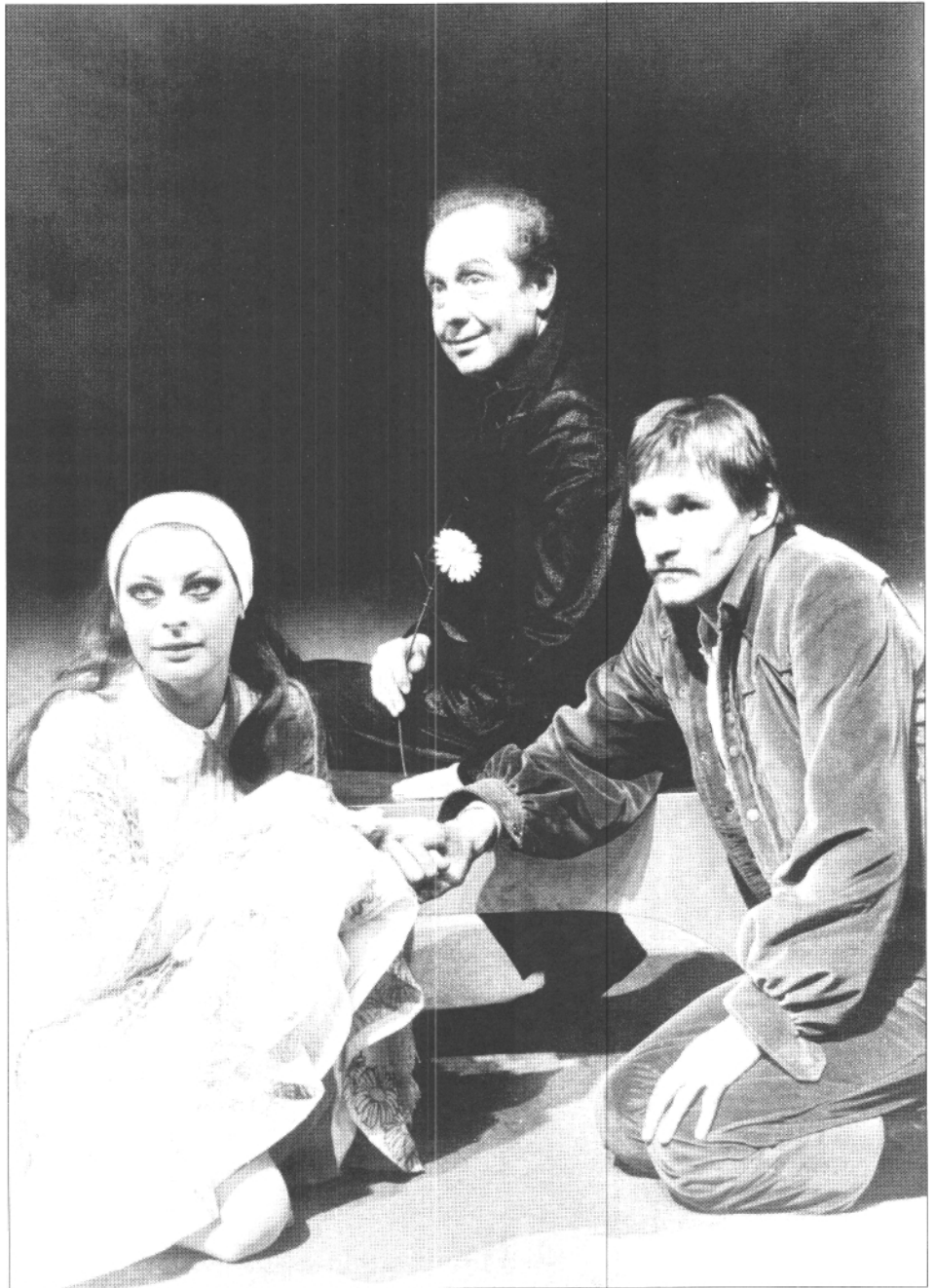
Kállai játszik a Naszreddin Hodzsa kalandjait elbeszélő *A csendháborítóban*, és szerepel neve a Bajor Gizi főszerepelte *A néma levente* plakátjának legalfján ajtónállóként. Ezenközben jár a Főiskolára. S ebben az időben szerződötti külsejét Bárdos, akinél 1948-ig tag.

A könnyű préda című, Szép Ernő fordította, Bárdos rendezte, meg nem térült befektetésű kereskedelmi darabban Kállai Peter Martineau, ifjú hegedűművész-növendék, és ő a férfi főszereplő Deval *Fehér* szobájában. Ez a *Romeo és Júlia* bulvár vígjátékban elbeszélve. Első felvonásában Kiss Manyi és Kállai a pesti Bolero vendéglő főpincérének, Nádler Lajosnak tálalásában a következő menüt eszi végig a kiéhezett város közönsége előtt: kaviár pirított vajos kenyérrel, göngyölt csuka szarvasgombával, vaddisznó magyarosan, spárga holland módra, libamáj vörösborban salátával, crepe Suzette, eper, feketekávé. Manhattan cocktail, vodka, Pommery 1915. Mindezt Jacques Deval szabatos elő-írásai szerint. Mindössze azonban csak kilencszer ették végig a vacsorát, mert a darab tizedik előadására már nem volt néző. 1946. november 17-én délelőtti előadáson került sor a jubileumi matinéra. Kállai a gáladélelőttön Fényes Alice-szal párjelenetet ad elő *a Romeo és Júliából*. A kormány, a főváros és a művészeti testületek képviselői köszöntötték a Belvárosi Színházat. Két év múlva, 1948. október 21-én Bárdos érvényes útlevelemmel Amerikába utazik.

Romeót ez már nem érinti. Márciusban premierje volt: az Erskine Caldwell regényéből dramatizált *Dohányföldek-ben*, a Nemzeti Kamarájában. Major meghívta vendégszereplésre. S mert a próbajáték nem mutatott különösebb eredményt: leszerződöttette.

Romeo 1948-tól, tehát ötvenkét éve a Nemzeti tagja.

Eljátszotta kezdetekben az összes szerelmes szerepet. Csongor királyfit, Valére-t, Damist. Volt rajta szőke paróka is, hogy azért ne hasson annyira jóképűnek, az nem dívott az 50-es években. Kevés színész kívánja mindezen szerelmes szerepeket. Kivé-vén, ha nem osztják rá. A színháztörténet nem valószínű, hogy tud olyan nagy művész-ről, akinek leghíresebb alakítása Molière Damisa volt. Kállait többnyire jellem szerepekben mutogatta színháza. Lavrenyov *Amerika hangja* című antiimperialista színművében tarka nyakkendőben, kockás zakóban hangoskodó svihák, Percy Butlerjeként (1950) meghökkentő volt maszk mögé rejtetten, a kézenfekvő szerepkört átlépve valami egészen mást, dinamikus torzportrét csikart ki belőle Várkonyi Zoltán. Pedig akkor már jó úton járták. Pártos Géza odalökte Ladomerszky Margit dunnányi keblei közé az Erdő orosz strigójaként (1948), és megkapta Gellért Endrétől is legtalálhatóbb szerepét: Noszty Ferit (1950). Jóképűségét a színház társadalmi leleplezésre használta. Társadalomkritikai sváda, derékslusz és izzó tekintet. A sematizmusnak bélyegzett években Noszty Feri cseppet sem volt sematikus. Vonzás és taszítás között a jó

Ronyecz Mária (Margit), Kállai Ferenc (Mephisto) és Cserhalmi György (Faust) a Nemzeti Színház 1977-es előadásában (A felvételek az OSZMI fotóarchívumából vólók)

hamisítót nem ítélte el a rendezés. A véleményformálást átengedte a nézőknek.

Változatos szerepeken nevelődött föl Romeo. Sokoldalú alkalmat kapott megfeszíteni képességeit. *A Dohányon vett kapitányban* ő játszotta Puskin négerét (1949). Tehát még operettbonviván is volt egy alkalommal. Csak Romeo nem volt többé. Úgy érte, hogy nem játszhatta el még egyszer Shakespeare Romeóját szöveg szerint. De Romeónak tudhatta mindvégig magát. Romeo lehetett Aenobarbusként is, amikor szembeszökően nyilvánvalóvá vált színészi nagysága. Major mellett ültem asszisztensként a *Szentivánéji álom* próbáin (1960), Kállai Oberont próbálta. Major egyszer csak rácsodálkozott: milyen nagy színész ez! Értetlenkedtem, ellenvetni nem merészelttem, persze. Hogy ki a nagy színész? Kállai? Úgy tudtam addig - sznob zöldfüllű -, hogy a nagy színész Somlay meg Timár József. Onnantól nagyon figyeltem, igaza van-e Majornak, tényleg akkora nagy színész-e a Kállai Ferenc. S igaza volt. Nagy színész lett

rendezői szerelmesen hittek benne, hogy nagy színésszé nevelődik.

Bárdos ráhibázott Kállaira. Külsejét szerződöttette első látásra, holott jól tudta: Montague Romeo több csinos pofánál, karcsú deréknál, feszes comboknál. Romeo hevülékenység. Izzani tudás. Sívárság. Kiolthatatlan vágy és étvágy. Romeo az lehet, akinek pillantásától tüzet fog még az abált szalonna erotikájú újságíró is.

Kállai szerelmesszínész. Születése hetvenötödik évfordulóján nem írható le róla, hogy szerelmesszínész volt. Jelen idejű a szerepköre. A szerelmesszínész nem életkor függvénye, hanem a szeretni tudásé. Lehet derekának bősége falstaffi. Lehet életismerete pandarusi. Hiúsága jourdaini. A szíve veronai. Tüzet fogó belehabarodási képessége. Szerelmi étvágya Romeóé.

Óviák az istenek libidóit!

MOLNÁR GÁL PÉTER